

LUND
UNIVERSITY

Det mångkulturella fritidshemmet

Är styrdokumentet anpassade
för mångkulturella barngrupper?

Alicia López Åkerblom

Mänskliga rättighetsstudier

Vårterminen 2012

Handledare: Karin Zackari

Abstract

As the world is globalizing, multiculturalism is a common phenomena in more and more countries. The government of Sweden has decided to embrace multiculturalism and work towards a country where people with different cultural background can meet and live together. It's a political goal to implement this idea of multiculturalism in every public institution. One of the most important institution we have is the school system, that's were our future generation gets prepared for their future lives. It's important to work with young children to prevent the growth of prejudices and discriminating behavior. As Sweden becomes more and more multicultural, the schools should be a part of that development.

This essay will study the Swedish policy documents for the school system and see if they are up to date so that the pedagogues are able to handle situations such as cultural conflicts that can happen in a school environment. The issue is studied in a youth recreation center at Norra Fäläden in Lund by interviewing pedagogues and comparing their view with the policy documents. The world is changing, the society is modernizing and it's time for the policy documents to get updated and appropriate for the world that we live in.

Innehållsförteckning

Abstract	2
Innehållsförteckning.....	3
1 Inledning	4
1.1 Frågeställning	5
1.2 Avgränsningar	5
1.3 Teori.....	6
1.4 Metod och material.....	6
2 Mångkulturalism	7
2.1 Kulturkrockar.....	9
2.2 Integration.....	10
3 Mångkulturalism och integration i skolan	12
3.1 Fritidshemmets uppgift	14
3.2 Fritidshem i Lund.....	16
4 En intervjustudie	17
4.1 Norra Fäladen	17
4.2 Borgarparkens Bygglek, ”Byggen”	18
5 Diskussion.....	21
5.1 Mångkulturalism	21
5.2 Fritidshemmets roll	22
5.3 Styrdokument	24
5.4 Problematik och lösning.....	25
6 Avslutande reflektioner	26
7 Referenser	28

1 Inledning

Världen blir för var dag mer och mer globaliserad och till följd av det uppstår även mångkulturella samhällen där kulturer krockar och konflikter uppstår, men där även kunskap och tolerans samt en förståelse för olikhet skapas. Sverige är ett av de länder med mångkulturella samhällen där människor med olika kulturer och bakgrund lever sida vid sida och tillsammans bygger upp landet. Man tar del av varandras kulturer och strävar efter en så välfungerande integrationspolitik som möjligt. Dessa förändringar som skett på senare år i samhället har lett till olika reaktioner. En del ser mångkulturalismen som något negativt och arbetar för till exempel stoppad invandring och har en önskan om ett svenskt Sverige som det var för hundra år sen. Det finns relativt starka främlingsfientliga rörelser i hela Europa nu som kan vara en reaktion på invandrings- och integrationspolitiken. Andra ser mångkulturalism som en tillgång för den svenska statens utveckling. Vilken ståndpunkt man än väljer att ta är mångkulturalism och globalisering ett faktum och då gäller det att handskas med det på bästa möjliga sätt och ta tillvara på de positiva aspekterna samtidigt som man får göra det bästa av de problem som kan uppstå.

Den här frågan har blivit lite tabustämplad och det är inte många som vågar ta i den med risk för att uppfattas som antingen rasistisk eller blåögd. Mångkulturalism medtar positiva konsekvenser såväl som mer komplicerade sådana. Kulturkrockar och kulturkonflikter kan och lär sannolikt ske och det måste man vara medveten om och förberedd på. Att tabustämpla frågan förbättrar inte situationen, utan tvärtom. Man måste jobba emot segregation och få människor från olika kulturer att blandas och tolerera varandra. Man måste diskutera saker för att kunna komma fram till en lösning. I den här uppsatsen kommer därför just det här ämnet att diskuteras, med fokus på mångkulturalismen i skolväsendet. Det finns många områden och institutioner där man kan arbeta med integration och tolerans, men ett av de viktigaste områdena är skolväsendet. Där har man en möjlighet att på ett bra sätt lära barn att acceptera varandra och leva tillsammans. Det är i tidig ålder man enklast förhindrar att falska fördomar växer fram. Barnen är vår framtid och vill vi bädda för ett välfungerande mångkulturalistiskt Sverige i framtiden är skolorna ett utmärkt ställe att börja på. Den här uppsatsen kommer att undersöka hur ett mångkulturellt skolväsende ser ut och vad det kan finnas för problematik, men även vilka fördelar det kan ha. Det ska göras genom en jämförelse av styrdokument och en studie på ett mångkulturellt fritidshem.

1.1 Frågeställning

Uppsatsen kommer att ha fokus på skolväsendet, speciellt på fritidshemmen, och studera hur mångkulturalism och kulturkrockar påverkar pedagogernas arbete med barnen. Jag kommer att studera hur pedagoger handskas med kulturkrockar och vad det innebär för barnen. Det kommer att vara en studie baserad på verkliga händelser samt utifrån styrdokument. Anledningen till fokuset på skolväsendet är att det är där individer skapas och människor börjar formas till de personer de kommer att bli. Därför är det viktigt för samhället att ha ett så välfungerande skolväsende som möjligt för att den framtida vuxna befolkningen ska vara klok och bildad. De olika styrdokumenterna är pedagogernas vägledning i sitt arbete och därför måste de också vara så anpassade till verkligheten som möjligt. Mitt syfte med den här uppsatsen är att ta reda på om styrdokumenterna är anpassade även för mångkulturella barngrupper, med fokus på fritidshemmen. Min frågeställning lyder därför såhär:

- Är fritidspedagogernas styrdokument anpassade för mångkulturella barngrupper så att de kan vägleda pedagogerna i hanteringen av exempelvis kulturkrockar?

1.2 Avgränsningar

I uppsatsen kommer jag att ställa styrdokument och olika bestämmelserna mot en studie av ett fritidshem på Norra Fäladen i Lund. Jag har valt att främst fokusera på situationen i fritidshemmen då det är en mer avslappnad undervisningsmiljö än de andra delarna av skolväsendet. Anledningen till valet av just detta fritidshem är på grund av den etniska demografin i området och de olika kulturella bakgrunderna som barnen på fritidshemmet har. Jag har hållit mig till enbart ett (1) fritidshem för att kunna vara så konkret som möjligt.

Att påpeka är även att jag i den här uppsatsen kommer med begreppet ”skola” att syfta på skollagens definition av skolväsendet, som omfattar alla de institutioner som sysslar med barn, lärande och utveckling, inklusive fritidshemmen.¹ Även när det kommer till fritidsverksamheterna görs ingen skillnad på fritidshem, fritidsgård eller fritidsklubb då skillnaderna inte är väsentliga för den här uppsatsen. Jag har heller inte valt att fördjupa mig i starka teorier emot mångkulturalism då

1 SFS 2010:800. *Skollag*. Utbildningsdepartementet, kap.1 §1

det är ett faktum att vi lever i en mångkulturell värld och att undersöka andra alternativ på hur världen kan eller bör se ut är irrelevant, då det inte skulle leda till ett svar på min frågeställning.

1.3 Teori

Det mångkulturella samhället är en omdebatterad och aktuell fråga men för att verkligen diskutera den och besvara min frågeställning krävs en djupare kunskap om begreppet mångkulturalism, dess fördelar och nackdelar samt dess konsekvenser för samhället och individen. Därför kommer jag i min uppsats att använda mig av olika teorier om mångkulturalism. Jag kommer att ta upp både deskriptiv och normativ mångkulturalism och förklara hur mångkulturalism finns i dagens samhälle och vad det innebär. Samt använda mig av politiska teorier kring begreppet mångkulturalism för att på så sätt förklara begreppets innebörd även som ett politiskt ideal och som ett mål att sträva efter. Kortfattat kommer även olika kulturbegrepp att tas upp för att kunna diskutera mångkulturalism och dess innebörd.

1.4 Metod och material

Till den här uppsatsen har jag använt mig mycket av de styrdokument som gäller för fritidshemmen, det vill säga; *Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*, samt *Skollagen* och slutligen *Skolverkets allmänna råd och rekommendationer*. Jag har även använt mig av litteratur och intervjuformer för min studie. För de mer teoretiska delarna och begreppsförklarande avsnitten har jag utgått från litteratur och då använt mig av både svenska samt utländska författare, samt tagit del av statens offentliga utredningar.

För att undersöka frågan på fritidshemmet på Norra Fäladen som jag har fokuserat min uppsats på så har jag använt mig av intervjuer. Jag intervjuade dels verksamhetsledaren samt en fritidspedagog, vilka båda har en bra relation till barnen, men på olika sätt. Vid intervjuerna hade jag en del tydliga frågor som jag ville att intervjuobjekten skulle besvara, men annars var intervjuerna relativt fria där intervjuobjektet själv fick bestämma hur intervjun skulle formars. På så vis fick jag fram information som jag inte nödvändigtvis hade frågat om själv men som kom att bli väldigt användbar.

2 Mångkulturalism

I Sverige är var femte svensk person invandrare om man utgår från definitionen av invandrare som att man själv eller ens föräldrar har utländsk bakgrund. Det finns över 200 språkgrupper som märks inte minst i de svenska skolorna runt om i landet. På så vis kan man påstå att Sverige är ett mångkulturellt land.² De senaste åren har frågan om mångkulturalism blivit allt större och har både välkomnats och ratats. Sverige är ett av de länder som anammat tanken om ett mångkulturellt samhälle och arbetat politiskt för att implementera ideologin i samhället.³ Mångkulturalismen har i Sverige beskrivits som ”ett statligt projekt, som syftar att transformera nationalstaten i riktning mot ett etniskt pluralt samhälle”⁴ samt som en slags politisk ideologi och en strävan efter vart man vill att landet ska utvecklas.⁵ Man strävar efter kulturell mångfald i alla offentliga verksamheter då man ser detta som ”en för landet kompetenshöjande aspekt”.⁶

Begreppet mångkulturalism är svårdefinierat och har använts på många olika sätt i samhällsdebatter. Dels kan man tala om en deskriptiv mångkulturalism som beskriver ett land med olika kulturer och etniska grupper. Dels kan man tala om den normativa mångkulturalismen som förespråkar det mångkulturalistiska samhället. Den sistnämnda grundas på idéer om att respektera kulturer och religioner samt att det skulle leda till ett tryggare och mer stabilt samhälle då minoritetsgrupper inte skulle tvingas ge upp sina gruppidentiteter vilket är en idé som ofta blir aggressivt bemött.⁷

Författarna till *Mångkulturalism – socialt fenomen och politisk utmaning*, Rolf Lidskog och Fuat Deniz, menar att man ofta kopplar mångkulturalism till etnicitet, men att det egentligen handlar om missgynnade grupper i samhället där staten måste ta ställning till hur de ska bemötas.

Mångkulturalism, menar Lidskog och Deniz, handlar om kulturella grupper som inte nödvändigtvis

2 R Lidskog & F Deniz, *Mångkulturalism: socialt fenomen och politisk utmaning*, 1. uppl., Liber, Malmö, 2009, s.14

3 J Friedman, K Friedman, Sverige: Från nationalstat till pluralt samhället. I Hedetoft, Petersson & Sturfeldt (red.), *Bortom stereotyperna?: invandrare och integration i Danmark och Sverige*, Makadam förlag i samarbete med Centrum för Danmarksstudier vid Lunds universitet, Göteborg, 2006, s. 66

4 Friedman, Friedman, i Hedetoft, Petersson & Sturfeldt (red.), 2006, s. 88

5 A Carlbom, Mångkulturalismen och den politiska mobiliseringen av islam. I Hedetoft, Petersson & Sturfeldt (red.), *Bortom stereotyperna?: invandrare och integration i Danmark och Sverige*, Makadam förlag i samarbete med Centrum för Danmarksstudier vid Lunds universitet, Göteborg, 2006 s. 33

6 Carlbom, i Hedetoft, Petersson & Sturfeldt (red.), 2006, s. 32

7 H I Roth, Om mångkulturalismens kritiker. I Hedetoft, Petersson & Sturfeldt (red.), *Bortom stereotyperna?: invandrare och integration i Danmark och Sverige*, Makadam förlag i samarbete med Centrum för Danmarksstudier vid Lunds universitet, Göteborg, 2006, s. 98-100

behöver grundas i etnisk tillhörighet, utan att när man diskuterar mångkulturalism diskuterar man egentligen människors rätt att ha vilken kulturell tillhörighet de vill samt möjligheten att uttrycka denna.⁸ Hans Ingvar Roth, teol. dr och docent i etik, tänker i liknande banor när han påstår att när man respekterar en människas värdighet och integritet innebär det även att man måste respektera hans eller hennes kulturella särart och att det är den respekten som är grundstenen i ett mångkulturellt samhälle där olika kulturer lever sida vid sida i harmoni.⁹

Mångkulturalism kan låta enkelt – det gäller bara att respektera varandra. Men det finns många samhällen som har problem med att förena samhällsgemenskap och kulturell mångfald. Många människor som tillhör kulturella minoriteter lever i utanförskap eller får sina kulturella rättigheter kränkta.¹⁰ Benämningar som mångkulturalism ”får oss nämligen att tro att det handlar om tydliga ideologiska och filosofiska system som går att definiera och iscensätta på ett mer eller mindre entydigt och direkt sätt i den praktiska politiken.”¹¹

Det finns vissa grundläggande normer i samhället som de allra flesta människor följer, utan att kulturella tillhörigheter spelar någon roll. Det handlar om sådana saker som att man inte ska döda, hota någons värdighet eller göra någon något illa. Dessa normer kan man till exempel finna i FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna. I ett mångkulturellt samhälle har även olika grupper sina egna normer de följer, som kanske inte alltid stämmer överens med de andra gruppernas normer. Det kan handla om religiösa normer till exempel. Men det finns som sagt också gruppöverskridande normer som är mer generella, som exemplet att man inte ska skada varandra. De flesta grupperna i samhället strävar trots allt oftast efter ett så tryggt samhälle som möjligt.¹²

Roth skriver att det är viktigt med gruppöverskridande sammanhang eftersom det är där man möts, byter kunskap och tillsammans bygger det samhället som man delar.¹³ Men Lidskog och Deniz poängterar att det också är viktigt att veta vad det är man är villig att tolerera. Utan kunskap om en kultur eller en tradition kan man varken avfärda den eller acceptera den. Kunskap är A och O. Den

8 Lidskog & Deniz, *Mångkulturalism: socialt fenomen och politisk utmaning*, 2009, s. 109

9 H I Roth, Värdegemenskap i mångkulturella samhällen. I Bexell (red.), *Värdegemenskap i ett mångkulturellt samhälle: rapport från ett internordiskt symposium i Lund*, Lund Univ. Press, Lund, 1998, s. 193-194

10 Lidskog & Deniz, *Mångkulturalism: socialt fenomen och politisk utmaning*, 2009, 150-152

11 Roth, i Hedetoft, Petersson & Sturfeldt (red.), 2006, s. 106

12 Roth, i Bexell (red.), 1998, s. 192-193

13 Ibid, s. 195-196

kan leda till att man tolererar vissa delar av kulturen, hela kulturen eller inget alls av den. Det är svårt att säga vilka värderingar som är acceptabla eller inte. Lidskog och Deniz menar också att man måste vara medveten om i vilken kontext kulturen befinner sig, dock utan att bli för kulturrelativistisk. Det måste finnas en fin gräns mellan universalismen och relativismen när det gäller kulturer.¹⁴ Det är ofta det som är det svåra att hitta och skapar problematik med mångkulturalism.

Med mångkulturalism kommer som sagt även tolerans mot olik tänkande, och blir man för kulturrelativistisk menar Aje Carlbom (fil. dr i socialantropologi och forskare) att det i vissa fall även leder till tolerans för kvinnoförtryck, patriarkala strukturer, förtryck av homosexuella och så vidare. En annan kritik han presenterar är att mångkulturalism bygger på tolerans mot andra kulturer, men enbart de kulturer som överensstämmer med vår egen kultur och våra egna normer. Det blir svårt för mångkulturalismen att tolerera exempelvis patriarkala strukturer inom familjen eller kvinnoförtryck.¹⁵ Som professorn i politisk teori, Bhikhu Parekh skrev: ”Respekt för människor leder inte nödvändigtvis till respekt för deras kultur, eftersom denna kanske brister i människorespekt.”

2.1 Kulturkrockar

Mångkulturalism är en idé om tolerans och acceptans, men den kan även innebära en viss problematik. Carlbom menar att man i Sverige föreställer sig kulturer som något homogent och tillhörande en viss etnisk grupp, samt att man använder ordet kultur som ett självklart begrepp och som något som ”är” istället för att vara något som människor ”gör” eller ”skapar”. Kultur har på så vis blivit något bortom människors påverkan och något som styr människors sätt att handla och agera på.¹⁶ En del menar dock att kultur är en process vilket i sin tur gör alla individer till kulturbyggare.¹⁷

Enligt nationalencyklopedins definition av ”kultur” betyder ordet ”odling”, och man kan ibland tala

14 Lidskog & Deniz, *Mångkulturalism: socialt fenomen och politisk utmaning*, 2009, s. 163-164

15 Carlbom, i Hedetoft, Petersson & Sturfeldt (red.), 2006, s. 34-35

16 Ibid, s. 33-34

17 A Sjögren, Bygga en ny värld utifrån olika referenser. I Hultinger & Wallentin (red.), *Den mångkulturella skolan*. Studentlitteratur, Lund, 1996, s. 299

om en ”andlig odling”. Det innebär att kultur är sådant som människor gör för att de gillar det och för att det är olika slags upplevelser, som till exempel musik och konst. Men kultur är också ”levnadssätt, seder och traditioner inom en större folkgrupp, till exempel inom ett land eller inom en religion. När människor från olika kulturer missförstår varandra talar man om en kulturkrock.”¹⁸ Dessa två olika definitioner av kultur kan delas upp i det estetiska och det antropologiska sättet, där det förstnämnda innebär konstnärlig verksamhet. Det antropologiska begreppet innebär dock ”en grupp människors normer, värderingar, seder och bruk som ofta förvärvas genom medlemskap i och känslan av samhörighet med ett samhälle.”¹⁹ I den här uppsatsen kommer med kultur att syftas på det antropologiska kulturbegreppet och helt utesluta det estetiska.

Lidskog och Deniz poängterar att det finns en skillnad mellan kulturkrockar och kulturkonflikter, då det förstnämnda är något oavsiktligt som grundar sig i missförstånd och ibland okunskap om varandras kulturer. Kulturkonflikter däremot, menar Lidskog och Deniz, innebär en medveten konflikt där olika grupper konkurrerar om makten över något. Kulturkrockar är betydligt enklare att lösa, även om det inte alltid är så lätt. Svårare blir det om man bor i ett segregerat samhälle där man inte kommer i kontakt med individer med andra kulturella tillhörigheter. Detta tycker Lidskog och Deniz är en nackdel, då kulturkrockar även bidrar till något positivt – en möjlighet att lära sig av och om andra samt om sig själv. Det behöver dock inte betyda att vi alla ska tycka och tänka likadant, för det är inte vad integration går ut på, utan snarare att lära sig att leva med respekt och tolerans för sin granne.²⁰ I ett samhälle där många kulturer möts kan också en ny uppfattning av sin egen kultur uppstå i relation till en annan.²¹ Det är just när människor möts som det händer någonting.²² Grundskoleläraren Inger Nordheden menar att kulturkrockar är något oerhört värdefullt som man ska ta till vara på, för hon menar att det är först när värderingar krockar och man diskuterar dem som man kan lära sig om andra och sig själv. Därför kan det vara bra att tillåta kulturkrockar ske och därmed låta olikheterna komma upp till ytan istället för att låtsas som om vi alla vore likadana.²³

Roth menar att värdekonflikter som uppstår mellan minoriteten och majoriteten är ofta en reflektion

18 *Kultur*. Nationalencyklopedin. <http://www.ne.se/enkel/kultur>, Hämtad 2012-06-28.

19 SOU 2007:50. *Mångfald är framtiden*, 56

20 Lidskog & Deniz, *Mångkulturalism: socialt fenomen och politisk utmaning*, 2009, s. 160-161

21 *Ibid*, s. 15

22 I Ask, Den mångkulturella skolan, I Hultinger & Wallentin (red.), *Den mångkulturella skolan*. Studentlitteratur, Lund, 1996, s. 11

23 I Nordheden, Barn från olika kulturer berikar varandra. I Hultinger & Wallentin (red.), *Den mångkulturella skolan*. Studentlitteratur, Lund, 1996, s. 56

av de missförhållandena som råder i samhället. I sådana kulturkrockar lyfts kulturskillnader fram och ”blir en slags kompensation för det sociala- och politiska utanförskapet.”²⁴ För att förhindra sådana utanförskap är det viktigt med en fungerande integrationspolitik där alla medborgare i landet inkluderas på lika villkor.

2.3 Integration

”**Mångkulturalism:** blandning av olika parallella kulturer. I en politisk mångkulturalismtanke ryms en integrationssträvan som går ut på att flera kulturer ska integreras, men där var och en av dessa ska kunna behålla sina kulturella särdrag.”²⁵

Så lyder nationalencyklopedins definition av mångkulturalism. Integration är en viktig del av mångkulturalismen för att alla kulturella grupper ska känna sig som en del av samhället, utan att någon utesluts eller får sina rättigheter kränkta. På den svenska regeringens hemsida står det att integrationspolitiken ska arbeta för att minska utanförskapet i samhället. Målet är att man oavsett etnisk eller kulturell bakgrund ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter i samhället.²⁶

Integration innebär för läraren Aycan Bozarlan att man ska ha samma valmöjligheter oavsett vad man har för bakgrund och att samhället anpassar sig för detta så att alla kan leva sina liv som de själva vill. Hon menar att integration handlar om att ge och ta där båda parter vinner antingen erfarenhet, kunskap eller något annat på det. För att integration ska kunna fungera menar Bozarlan att det gäller att man är öppen för att ändra sitt synsätt och sitt sätt att uppfatta saker. Precis som med mångkulturalism handlar det om att vara olika men ändå behandlas jämlika.²⁷

Lidskog och Deniz presenterar tre olika modeller för hur samhället hanterar olika kulturer. Den första är segregation vilket innebär att man ser varandra som olika och därför också behandlas som ojämlika. Den andra modellen är assimilation vilket innebär att alla är jämlika för att man har blivit lika när olika kulturer har anpassat sig till den dominerande kulturen i samhället. Den tredje

24 Roth, i Bexell (red.), 1998, s. 197

25 *Mångkulturalism*. Nationalencyklopedin. <http://www.ne.se/lang/mångkulturalism> , Hämtad 2012-06-05.

26 <http://www.regeringen.se/sb/d/2279> (Hämtad 2012-06-04)

27 A Bozarlan, *Möte med mångfald: förskolan som arena för integration*, 2. uppl., Liber, Stockholm, 2010, s. 20-22

modellen är mångkulturalism och innebär att man är olika men behandlas jämlika. Man respekterar varandras kulturer och ser ett värde i rättigheten att bevara och uttrycka sin egen kultur.²⁸ Vilken av dessa modeller man föredrar är upp till var och en. Segregation innebär att minoritetsgrupper kommer att behandlas på ett mindre värdigt sätt än majoriteten, vilket kan uppfattas kränkande. Assimilation innebär att alla behandlas lika, men det innebär också att minoritetsgrupper har varit tvungna att ge upp delar av eller hela sin kultur. Det kan kränka deras rätt att bevara och utöva sin kultur, vilket för en del kan vara oerhört viktigt. Den tredje modellen är mångkulturalism, som för Lidskog och Deniz representerar ett samhälle där alla är jämlika oavsett kulturell tillhörighet. För att ett mångkulturellt samhälle ska fungera krävs det kunskap om varandras kulturer samt en väl fungerande integrationspolitik. Därför kan man mena att mångkulturalism är nära sammankopplat med politik.

3 Mångkulturalism och integration i skolan

Med ”en mångkulturell skola” kommer i denna uppsats att menas en skola med barn från många olika kulturer, det är alltså en deskriptiv användning av begreppet mångkulturalism. I förskolan har vart fjärde barn invandrarbakgrund. Den mångkulturella skolan är något som finns utspritt i hela landet och man behöver alltså inte ta sig till de klassiska invandratäta förortererna för att finna mångkulturalism i skolan. Olika kulturer och etniska minoriteter är inte något nytt i Sverige utan har alltid funnits.²⁹ I sådana mångkulturella skolor kan toleransen för varandras olikheter öka och det är något som Nordheden tycker ska utnyttjas och användas av lärarna. Hon har själv skrivit: ”Om man aldrig tar upp skillnaderna kan man aldrig med någon trovärdighet tala om likheterna”.³⁰

Det finns både fördelar och nackdelar med en mångkulturell skola och läraren Ingvor Ask förespråkar flexibilitet i undervisningen för att kunna tillfredsställa alla olika behov.³¹ Vi är alla lika mycket värda, men vi är inte likadana. Därför tycker inte heller läraren Max Strandberg att vi ska behandlas likadant. Ett kurdiskt barn och ett somaliskt barn har inte samma behov eller samma önsknings, och det är något man måste ta hänsyn till. Om man behandlar alla likadant i en svensk skola, så behandlar man alla som om de vore svenskar menar Strandberg. Detta kan låta demokratiskt och rättvist men det behöver det inte vara. Strandberg menar att det egentligen bara är

28 Lidskog & Deniz, *Mångkulturalism: socialt fenomen och politisk utmaning*, 2009, s. 63-66

29 Bozarlan, *Möte med mångfald: förskolan som arena för integration*, 2010, s. 107

30 Nordheden, i Hultinger & Wallentin (red.), 1996, s. 61

31 Ask, i Hultinger & Wallentin (red.), 1996, s. 13-15

att titta förbi barnens olikheter och inte se något värde i deras olika kulturer.³² Det finns enligt Annick Sjögren, docent i etnologi, två sätt att bemöta barn med invandrarbakgrund; antingen ser man deras brister och försöker få dom mer i samklang med den svenska normen, eller så tar man tillvara på den kunskapen de bär med sig och integrerar den i skolsystemet.³³

Fördelarna som Nordheden ser med mångkulturella klasser är att barnen kan lära sig utav varandra. Men det är oerhört viktigt att lärarna har kunskap om etnicitet och identitet för att barnen ska kunna ta tillvara på varandras kunskaper.³⁴ Hon menar att synen på demokrati och humanism ska läras ut i skolorna, men inte bara genom att tala om allas lika värde, utan också genom att man konfronterar olika åsikter med varandra. Barnen behöver ifrågasätta varandra för att själva kunna ta ställning och försvara sina egna åsikter. Ingen lärare kan vara helt objektiv står det i läroplanen och Nordheden menar att det inte är något som man heller ska sträva efter. Det kan vara nyttigt för barnen att förstå att lärarna också är människor med egna åsikter och intressen. Lärare borde välkomna personer in i klassrummet som har intressanta historier att berätta, där de faktiskt har tagit ställning, för det kan berika barnen.³⁵ Även Ask menar att möten med andra och olik tänkande är viktigt och att barnen inte är intresserade av lärarrollen, utan människan bakom den. Man ska bemöta barnen som man själv vill bli bemött för att de personliga relationerna är minst lika viktiga som undervisningen i sig.

36

Barnets värld består av två delar, dels hemmet och dels skolan. Sjögren menar att det är viktigt att vara medveten om detta och försöka uppnå ett väl fungerande samarbete mellan dessa två institutioner.³⁷ Strandberg skriver att skillnaderna mellan skolan och hemmet är stora när det gäller synen på uppfostran och kunskap. Det är stor skillnad mellan svenskar och invandrarfamiljer, men även invandrarfamiljer sinsemellan.³⁸ Sjögren menar att barn med invandrarbakgrund och deras familjer inte har samma referenser som den svenska skolan. De har olika uppfattningar om språk, historia, geografi och religion. Hon tycker att det är en utmaning att försöka integrera föräldrarna i det svenska skolsystemet. Dessa familjer kommer att bo i Sverige och både lärare och familjer bär

32 M Strandberg, *Mångfalden en guldgruva*. I Hultinger & Wallentin (red.), *Den mångkulturella skolan*. Studentlitteratur, Lund, 1996, s. 110

33 Sjögren, i Hultinger & Wallentin (red.), 1996, s. 299-300

34 Nordheden, i Hultinger & Wallentin (red.), 1996, s. 54

35 Ibid, s. 59-62

36 Ask, i Hultinger & Wallentin (red.), 1996, s. 18

37 A Sjögren, *Föräldrar på främmande mark*. I Hultinger & Wallentin (red.), *Den mångkulturella skolan*. Studentlitteratur, Lund, 1996, s. 245

38 Strandberg, i Hultinger & Wallentin (red.), 1996, s. 106

ansvaret för att avståndet mellan barnets två världar, hemmet och skolan, ska minska.³⁹ Det är en skillnad på att bestämma sig för vad som är rätt eller fel och på att kunna se saker ur olika perspektiv, menar Bozarslan. För att förstå barnens föräldrar måste man kunna sätta sig in i deras roll och ha förståelse samt kunskap om deras bakgrund och kultur. Alla arbetar och agerar utifrån sin egen utgångspunkt beroende på hur man själv har växt upp och fostrats. Det är därför så avgörande, enligt Bozarslan, att ha kunskap om andras levnadssätt och inse att det kan finnas enorma skillnader på människors sätt att uppfatta saker.⁴⁰ Strandberg tycker att det är viktigt att komma ihåg och uppmärksamma skillnaderna mellan hemmet och skolan, för det kan innebära skillnader i barnens identiteter. Hemma är man på ett sätt och i skolan är man på ett annat sätt. Man har två olika roller att leva upp till. Han tycker att det är viktigt att skolan inte är något slags hot mot barnens identitet, utan att den istället uppmuntrar de kulturella skillnaderna som finns och menar att barnen blir säkrare på sin kulturella identitet när de får konfrontera den med andra barns kulturer och bakgrunder.⁴¹

När man arbetar som pedagog och har nära relationer med både barn och föräldrar tycker Bozarslan att det är svårt att veta var gränserna går och när man träder ut ur sin arbetsroll. Man ska som pedagog skapa ett förtroende mellan förälder, barn och pedagog vilket kan vara svårt om man samtidigt ska skapa gränser och inte dras in för privat. Som pedagog menar Bozarslan att man måste ha tydligt för sig vad som ingår i ens yrkesroll och var gränsen går. Det är först då man medvetet kan välja att överskrida den gränsen eller dra sig tillbaka om man dras in för mycket i familjens privatliv.⁴²

3.1 Fritidshemmens uppgift

Fritidshemmet styrs av skollagen kapitel 1-6 samt kapitel 14, som fastställs av riksdagen, samt av del 1 och 2 i läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet från 2011, som fastställs av regeringen.⁴³ Dessutom publicerar Skolverket sina allmänna råd och kommentarer vilka är riktlinjer för hur varje kommun ska bedriva sin verksamhet, samt hur man ska tillämpa

39 Sjögren, i Hultinger & Wallentin (red.), 1996, s. 298

40 Bozarslan, *Möte med mångfald: förskolan som arena för integration*, 2010, s. 71-72

41 Strandberg, i Hultinger & Wallentin (red.), 1996, s. 117

42 Bozarslan, *Möte med mångfald: förskolan som arena för integration*, 2010, s. 111-112

43 <http://www.skolverket.se/forskola-och-skola/fritidshem/vad-styr-fritidshem-1,4222> (Hämtad 2012-06-11)

<http://www.regeringen.se/sb/d/11633> (Hämtad 2012-06-12)

lagar och regler.⁴⁴

Fritidshemmen ska utformas efter varje barns behov och intressen och ska på så vis komplettera skolan samt ge barnen en meningsfull fritid. En av fritidspedagogernas viktigaste uppgifter är att hjälpa barnen att utveckla sina sociala färdigheter. I fritidshemmen ska barnen kunna lära sig samt öva sina kunskaper på ett mer praktiskt och utforskande sätt.⁴⁵

Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet inleds med ”Skolväsendet vilar på en demokratisk grund.”⁴⁶ I skolan och på fritidshemmet ska barn lära sig att respektera de mänskliga rättigheterna samt de grundläggande demokratiska värden som det svenska samhället grundar sig i. Skolan har i uppgift att lära ut vissa grundläggande värden och kunskaper men på samma sätt låta barnen utvecklas i sin unikheter.⁴⁷ De som jobbar inom skolväsendet ska verka mot alla former av diskriminerande eller kränkande behandling. I utbildningen ska värden som jämställdhet, solidaritet och allas lika värde förespråkas.⁴⁸ I Skollagen står det tydligt att ”Huvudmannen eller personalen får inte utsätta ett barn eller en elev för kränkande behandling.”⁴⁹

I Läroplanen står det även att ”främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser”⁵⁰, samt att skolan ska vara en ”social och kulturell mötesplats” där man ska värdesätta den mångkulturella mångfald som kan tänkas finnas i en klass.⁵¹ Skolan har i uppdrag att belysa hur världen ser ut och förklara den allt mer globaliserade världen där kulturer ständigt möts. Barnen ska få en förståelse för det samtidigt som de ska få förståelse för det mångkulturella landet de växer upp i.⁵²

Det står i Skolverkets allmänna råd och kommentarer till Fritidshemmen från 2007 att bland annat jämställdhet mellan flickor och pojkar ses som en viktig del av arbetet på fritidsgårdar. Fritidspedagogerna ska aktivt arbeta för att integrera jämställdhet i verksamheten. Detta är en av läroplanens viktiga värdegrunder.⁵³

44 <http://www.regeringen.se/sb/d/11633> (Hämtad 2012-06-11)

45 Ibid (Hämtad 2012-06-12)

46 Lgr 11. *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*, s. 7

47 Ibid, s. 7

48 SFS 2010:800. *Skollag*. Utbildningsdepartementet, kap.1 §5

49 Ibid, kap.6 §9

50 Lgr 11. *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*, s. 7

51 Ibid, s. 7

52 Ibid, s. 9-10

53 Skolverket, *Kvalitet i fritidshem*, 2007, s. 26-27

Lidskog och Deniz tycker att det finns vissa svårigheter för fritidspedagoger i ett mångkulturellt samhälle, då de måste se till barnens båda världar, det vill säga familjens kultur samt skolan och kompisarnas kultur.⁵⁴ I Skollagen belyses vikten av hemmets roll i barnets utbildning, och att man tillsammans med hemmet ska utveckla barnet till att bli en kreativ och ansvarstagande individ.⁵⁵ Det står även att skolan och barnets vårdnadshavare ska ha kontinuerlig kontakt angående barnets utveckling.⁵⁶ Läroplanen lägger stor vikt vid kontakten med hemmet och att föräldrar ska kunna lämna sina barn i skolan eller på fritids och vara säkra på att de inte blir ”påverkade till förmån för de ena eller andra åskådningen.”⁵⁷

I Skolverkets allmänna råd står det även om det ”mångkulturella fritidshemmet” och att det bör ses som en tillgång. Fritidshemmen och fritidspedagogerna har ett ansvar att utveckla barnens tolerans och solidaritet gentemot andra kulturer, samt att motarbeta fördomar. För att detta ska fungera krävs det att fritidspedagogerna besitter den kunskap som krävs om andra kulturer och främmande språk. Fritidspedagogerna ska uppmuntra barnen att berätta om sin egen kultur då det kan stärka barnets kulturtillhörighet och självförtroende.⁵⁸

I Läroplanen står det att man ska ”Ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande.”⁵⁹ samt ”Hålla sig informerad om den enskilda elevens personliga situation och iaktta respekt för elevens integritet.”⁶⁰ Det är något som pedagogerna ständigt borde bära med sig i allt sitt arbete med barnen och vara insatta i barnens olika kulturella tillhörigheter och vad de innebär.

3.2 Fritidshem i Lund

Kultur- och fritidsnämnden i Lund har skrivit ett dokument med uppdrag till förvaltningar och verksamheter i Lund som heter ”Öppen fritidsverksamhet i Lund med sikte på framtiden”. Där står det klart och tydligt vad ett fritidshems uppgift och mål är. Förutom de beslut som tas av kommunfullmäktige och kultur- och fritidsnämnden ska den öppna verksamheten även följa

54 Lidskog & Deniz, *Mångkulturalism: socialt fenomen och politisk utmaning*, 2009, s. 16

55 SFS 2010:800. *Skollag*. Utbildningsdepartementet, kap.1 §4

56 *Ibid*, kap.3 §4

57 Lgr 11. *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*, s. 8

58 Skolverket, *Kvalitet i fritidshem*, 2007, s. 28-29

59 Lgr 11. *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*, s. 14

60 *Ibid*, s. 16

internationella dokument som Barnkonventionen och FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna.⁶¹ I dokumentet spaltas fyra gemensam värden upp som gäller för de öppna fritidsverksamheterna: ”Alla människors lika värde, respekten för vår gemensamma miljö, solidaritet med utsatta och svaga, samt jämställdhet mellan kvinnor och män.”⁶² Barn som går till fritidshem ska uppmuntras att vara kreativa, att ta ansvar, att bygga upp sitt självförtroende och att lära sig att delta i demokratiska processer.⁶³ Fritidshemmen är en viktig del av barnens liv då det även innebär informellt lärande vilket i sin tur gör lärandet mer personligt. Fritidspedagogerna ska alltid skapa lärosituationer, men det blir mer lättsamt än i skolmiljön. Man kan även skapa djupare personliga relationer och fritidspedagogerna kan på så vis bli förebilder för barnen när de försöker finna sin identitet.⁶⁴ Vilket är något som kan vara extra svårt för de barn som lever med två olika världar; en hemma och en i skolan.

Fritidshemmen har också i uppgift att barnen utvecklar förmågan att respektera olika uppfattningar, vilket är viktigt när man arbetar med mångkulturella klasser. Det är därför också viktigt att fritidspedagogerna håller sig uppdaterade i samhällsämnen och vad som händer i närområdet.⁶⁵

4 En intervjustudie

För att på bästa sätt undersöka hur det faktiskt ser ut på ett mångkulturellt fritidshem har en intervjustudie gjorts på ett fritidshem på Norra Fäladen i Lund. Intervjuobjekten har varit Ingrid Petersson som är fritidspedagog på Borgarparkens Bygglek, ”Byggen” på Norra Fäladen⁶⁶, samt Marie-Louise ”Lilly” Klasén som är verksamhetsledare på Fritid Norr och är ute på fritidshemmet ett par gånger i veckan.⁶⁷

4.1 Norra Fäladen

I norra Lund ligger stadsdelen Norra Fäladen. Området är bebott av många studenter då studentområdena Delphi, Kämnärrätten och Klosterängen ligger i östra delen av Norra Fäladen.

61 Kultur- och fritidsnämnden, Lunds kommun. *Öppen fritidsverksamhet i Lund med sikte på framtiden, Kultur- och fritidsnämndens uppdrag till förvaltning och verksamheter*, Lunds kommun 2005-02-16, uppdaterad 2008-04-08, s. 5

62 Ibid, s. 7

63 Ibid, s. 8

64 Ibid, s. 12

65 Ibid s. 12-14

66 Petersson, Ingrid; Fritidsledare på Borgarparkens bygglek. Intervju 2012-04-23

67 Klasén, Marie-Louise; Verksamhetsledare Fritid Norr. Intervju 2012-04-16

Drygt 3500 studenter bor i dessa studentboendena.⁶⁸ Sista december 2011 bodde det 12 869 personer på Norra Fäladen, varav 31% inte var födda i Sverige (Se bild 1). Statistik visar att av de inrikes födda på Norra Fäladen har 7,4% utrikes födda föräldrar och 7,8% har en (1) utrikes född förälder, vilket också innebär att de som är inrikes födda med inrikes födda föräldrar är 53,7% (Se bild 2). Det innebär att ungefär halva befolkningen på Norra Fäladen inte har svensk bakgrund. Därmed kan man också konstatera att Norra Fäladen är ett mångkulturellt område, med människor med olika kulturella tillhörigheter och bakgrunder. Då bör man också ha i åtanke att det bor en stor andel studenter i området som oftast inte ursprungligen är från området och rör sig mer i universitetskretsar utanför Norra Fäladen.

Bild 1

Norra Fäladen		
Födelseland	Antal	Andel i procent
Födelseland inom EU15	534	4,1
Födelseland inom EU27 men utom EU15	363	2,8
Övriga födelseländer	3101	24,1
Födelseland Sverige	8871	68,9
Total	12869	100,0

Bild 2

Norra Fäladen		
Svensk/utländsk bakgrund	Antal	Andel i procent
Utrikes född	3998	31,1
Inrikes född med två utrikes föräldrar	958	7,4
Inrikes född med en inrikes och en utrikes född förälder	999	7,8
Inrikes född med två inrikes födda föräldrar	6914	53,7
Total	12869	100,0

I en artikel som publicerades i Sydsvenskan om Svenshögsskolan, en mellanstadieskola på Norra Fäladen, står det att nästan 80% av eleverna har ett annat modersmål än svenska.⁶⁹ Många av de eleverna går på Borgarparkens Bygglek, ”Byggen”, som är ett utav fritidshemmen på Norra

68 Stiftelsen AF Bostäder, *E-mail*, 2012-07-24

69 <http://www.sydsvenskan.se/lund/stora-skillnader-mellan-skolorna> (Hämtad 2012-06-04)

Fäladen, som är öppen för barn i årskurs 4-6.⁷⁰ Både Svenshögsskolan och Byggen ligger bredvid bostadsområdet på Magistratsvägen, som också kallas Maggan, där många av barnen bor.

4.2 Borgarparkens Bygglek, ”Byggen”

Borgarparkens Bygglek, mer känd som Byggen, på Norra Fäladen i Lund har 19 inskrivna barn, plus öppen verksamhet vilket gör att antal barn som deltar på fritidshemmets aktiviteter alltid varierar.⁷¹ Två barn av de inskrivna är svenska och resten har en annan bakgrund, vilket gör att fritidspedagogerna på Byggen arbetar med en mångkulturell grupp barn.⁷² Trots att det finns många olika språk bland barnen så har man en regel om att det enbart är svenska som pratas på Byggen.⁷³ Enligt fritidspedagogen Ingrid sker det en del konflikter mellan barnen om vad deras olika kulturer tillåter en att göra och inte göra, något som hon menar är värderingar som kommer hemifrån.⁷⁴ Även verksamhetsledaren på Fritid Norr, Lilly, märker att det är en hård jargong mellan barnen som ibland kan grundas i kulturskillnader. Det kan också uppstå konflikter mellan personal och barn ibland som kan vara svåra att hantera. Hon tar som exempel upp barnens syn på könsroller jämfört med den jämställdhet som de försöker lära ut enligt de styrdokument de måste följa.⁷⁵ Även Ingrid menar att det finns tydliga könsroller bland barnen när det gäller vad som är okej för flickor att göra och vad som inte är okej. Vissa flickor har till och med talat om att de ska bli bortgifta vid en väldigt tidig ålder.⁷⁶ Det blir extra problematiskt för fritidspedagogerna att bemöta detta då det enligt svensk lag inte är tillåtet att gifta sig när man minderårig.⁷⁷

Jämställdhetsfrågan kan bli problematisk när de svenska bestämmelserna går emot vissa delar av någon annan kultur. Samtidigt som pedagogerna enligt styrdokumentet ska sträva efter jämställdhet och arbeta bort könsroller ska de inte kränka någon på grund av deras kulturella tillhörighet.⁷⁸ Det är svårt att förklara för barnen att det finns olika sätt att se på saker och att på fritids gör man på ett visst sätt. Lilly berättar om ett fall där en flicka råkat nudda en pojke och menade att hon nu var smutsig och var tvungen att duscha av sig. Detta är något ganska främmande för de svenska

70 <http://www.lund.se/Uppleva--gora/Motesplatser/Fritidsgardar/Fritid-Norr/Borgarparkens-bygglek/> (Hämtad 2012-06-04)

71 Petersson, Ingrid; Fritidsledare på Borgarparkens bygglek. Intervju 2012-04-23

72 Klasén, Marie-Louise; Verksamhetsledare Fritid Norr. Intervju 2012-04-16

73 Klasén, Marie-Louise; Verksamhetsledare Fritid Norr. Intervju 2012-04-16

Petersson, Ingrid; Fritidsledare på Borgarparkens bygglek. Intervju 2012-04-23

74 Petersson, Ingrid; Fritidsledare på Borgarparkens bygglek. Intervju 2012-04-23

75 Klasén, Marie-Louise; Verksamhetsledare Fritid Norr. Intervju 2012-04-16

76 Petersson, Ingrid; Fritidsledare på Borgarparkens bygglek. Intervju 2012-04-23

77 SFS 1987:230. *Äktenskapsbalk*. Justitiedepartementet, kap 2 §1

78 Skolverket, *Kvalitet i fritidshem*, 2007, s. 26-27

normerna, men måste samtidigt respekteras. Lilly menar också att man måste kunna förklara för både barn och vuxna att man har vissa normer och regler på fritids utan att för den skull vara rasist.⁷⁹

Både Ingrid och Lilly menar att barnen nog kan tycka att det är rätt jobbigt när man får höra en sak i skolan och en sak hemma. Det kan vara svårt att förklara för ett barn att man gör på ett visst sätt på fritids utan att ens föräldrar behöver ha fel bara för att man gör på ett annat sätt hemma.⁸⁰

Mångkulturalismen handlar till stor del om att respektera andras åsikter, vilket också innebär att man får lov att tycka olika. Detta kan för en nioåring vara väldigt svårt att förstå. Ingrid menar att det är stor skillnad mellan barnen på Byggen och tonåringarna i området. Tonåringarna har svårare att acceptera andras åsikter och uppfattningar och hedersrelaterat våld växer fram bland dom, främst bland killarna.⁸¹

Fritidspedagogerna kan ibland tycka att det är svårt att bemöta barnen i situationer där kulturkrockar uppstår utan att på något vis vara tvungen att kränka någon eller deras kultur. De olika styrdokumenterna trycker på en god kontakt med föräldrarna och hemmet, vilket är viktigt när sådana här situationer kan uppstå.⁸² Men både Lilly och Ingrid upplever en viss problematik med föräldrakontakten på grund av det svenska språket. Vissa föräldrar behärskar knappt det svenska språket vilket resulterar i att barnen måste översätta, och det sätter barnen i en ”vuxen” roll som de har svårt att hantera och inte borde behövas utsättas för.⁸³ Ingrid tycker själv att det är fel att sätta barnen i den situationen där de får agera tolk, men i styrdokumenterna står det inget om hur man ska agera när man inte kan kommunicera med föräldrarna.

Vid frågan om det finns några nackdelar med en mångkulturell klass svarar Lilly att dels språket försämras om man aldrig träffar svenskar samt att man inte riktigt kommer in i samhället och man bara umgås med de som bor i samma område som en själv. Det blir integrerat kulturer sinsemellan, men segregerat från den svenska kulturen och det svenska samhället. Hon trycker på möten med andra barn på andra ställen och att man skulle kunna lära sig mycket på det, både om sig själv och

79 Klasén, Marie-Louise; Verksamhetsledare Fritid Norr. Intervju 2012-04-16

80 Petersson, Ingrid; Fritidsledare på Borgarparkens bygglek. Intervju 2012-04-23

Klasén, Marie-Louise; Verksamhetsledare Fritid Norr. Intervju 2012-04-16

81 Petersson, Ingrid; Fritidsledare på Borgarparkens bygglek. Intervju 2012-04-23

82 Lgr 11. *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*, s. 9

83 Klasén, Marie-Louise; Verksamhetsledare Fritid Norr. Intervju 2012-04-16

Petersson, Ingrid; Fritidsledare på Borgarparkens bygglek. Intervju 2012-04-23

om andra.⁸⁴ ”Mera möten och mer att få se andra delar än bara Maggan. (...) Det är viktigt att möta folk med annan bakgrund än en själv.”, menar Lilly.⁸⁵ Varje dag på fritids möter de barn med olika kulturella bakgrunder, vilket ses som en tillgång och väldigt positivt. Men även de behöver möta andra personer som inte växt upp i samma område med samma ”lokala kultur”, och kanske också möta barn som har svensk bakgrund. Barnen skulle enligt Lilly behöva integreras bättre i det svenska samhället.

Men Lilly menar att det såklart finns positiva delar med mångkulturella barngrupper också. Barnen lär sig mer om andra kulturer än sin egna och de får ”ett öppnare sinne” som kan hjälpa dem att förstå att det finns andra sätt att leva och tänka på än ens egna.⁸⁶

I Skolverkets allmänna råd står det att ”Fritidshemmet behöver vara öppet och positivt till olika vanor och seder.”⁸⁷ Men vissa saker är inte acceptabla på de svenska fritidshemmen, som till exempel saker som strider mot svenska bestämmelser om jämställdhet. ”Någonstans måste ju gränsen gå.”, menar Lilly.⁸⁸ Men problematiken uppstår när man ska besluta var den gränsen ska gå, samt vem som bestämmer var gränsen ska gå. Det uppstår en del kulturkrockar och en del svåra situationer på Byggen och både Ingrid och Lilly menar att de inte har några konkreta riktlinjer att hålla sig till i sådana situationer. De har en policy om att alla är välkomna och lika mycket värda, samt andra regler som de har satt upp med barnen. Men det finns inget konkret om *hur* de ska jobba med exempelvis allas lika värde och när det uppstår situationer som kulturkrockar så är det upp till var och en av fritidspedagogerna att hantera det. De har gemensamt bestämt på fritidshemmet att man pratar först med barnen och sedan med föräldrar om det behövs, men Lilly menar att det nog kan bli lite klurigt för pedagogerna ibland.⁸⁹ Vid frågan om det skulle vara bra med några riktlinjer för sådana situationer svarade Ingrid att mer konkreta riktlinjer om hur man ska agera i sådana situationer skulle hjälpa mer bland tonåringarna, och gällande de små barnen måste man arbeta mer med hemmet.⁹⁰ Lilly menar att ”Om man hade vetat hur man ska förhålla sig till hur de lär sig hemma och var gränsen går för vad jag får säga så att jag inte kränker för mycket...”.⁹¹ När det gäller kulturskillnader poängterade Lilly att: ”Sen vet man ju inte vem som har rätt eller fel, om det

84 Klasén, Marie-Louise; Verksamhetsledare Fritid Norr. Intervju 2012-04-16

85 Ibid

86 Ibid

87 Skolverket, *Kvalitet i fritidshem*, 2007, s. 29

88 Klasén, Marie-Louise; Verksamhetsledare Fritid Norr. Intervju 2012-04-16

89 Petersson, Ingrid; Fritidsledare på Borgarparkens bygglek. Intervju 2012-04-23

Klasén, Marie-Louise; Verksamhetsledare Fritid Norr. Intervju 2012-04-16

90 Petersson, Ingrid; Fritidsledare på Borgarparkens bygglek. Intervju 2012-04-23

91 Klasén, Marie-Louise; Verksamhetsledare Fritid Norr. Intervju 2012-04-16

är deras väg eller vår.”⁹²

5 Diskussion

5.1 Mångkulturalism

Mångkulturalism är ett komplext och svårdefinierat begrepp med mycket laddade känslor. Det finns tydliga för- och nackdelar med mångkulturalism. Å ena sidan lär man sig i ett mångkulturellt samhälle att acceptera och tolerera människor som är olika en själv. Man lär sig om andra kulturer, religioner och bakgrunder och kan få större förståelse för varandra. Genom att möta andra kulturer får man inte bara en större förståelse för dessa, utan även sin egen kultur i kontrast mot de andra. Ett mångkulturellt samhälle kan bli fullt med liv med människors olika sätt att prata på, uttrycka sig, äta, dansa, diskutera och analysera. Men det kan även leda till att olika kulturer kan krocka och försvåra situationer. Det kan skapa en viss problematik inte minst i skolvärlden då pedagoger måste ta hänsyn till allas olika kulturer och bakgrund samtidigt som de måste följa de svenska styrdokumenterna och inte kränka något barn eller någon förälder. Fenomenet mångkulturalism har tyvärr blivit något av ett tabustämplat begrepp. Istället för att ignorera elefanten i rummet borde man ta diskussionen om mångkulturalism. Det enda sättet att ta tillvara på mångkulturalismens många positiva sidor är att diskutera det, öppna upp det och ventilera de olika åsikter och problem som finns. Det är först då man kan ta tag i det och komma fram till hur man på bästa sätt löser de problemen som kan uppstå. Man ska inte behöva bli stämplat som rasist för att man erkänner de hinder som kan uppstå i en mångkulturell skola, det visar egentligen bara på att man vill hitta en lösning på hur det ska kunna bli ännu lite bättre för alla barn.

Mångkulturalism är ett faktum i dagens Sverige och ett tillstånd som vi måste handskas med på bästa möjliga sätt. Att gå tillbaka till ett Sverige som det var för hundra år sedan är inte att sträva efter, dels för att det är helt orealistiskt i den globaliserade värld vi befinner oss i. Dels för att mångkulturalism av många uppfattas som övervägande positivt och något som staten beslutat att sträva efter. Det är därför så viktigt att handskas med det och verkligen ta tag i problemen för att göra det bästa av det för alla.

92 Ibid

5.2 Fritidshemmets roll

Fritidshemmen har en viktig roll i barnens liv. Det är ett ställe dit man kan komma och träffa sina vänner i en mer avslappnad miljö än i skolan, samtidigt som pedagogerna arbetar för informella lärosituationer. Där har man möjligheten att få djupare relationer med de vuxna fritidspedagogerna och de blir också därför ofta förebilder och starka figurer i barnens liv. För de många barn som inte har något att göra efter att skolan slutat är fritidshemmen otroligt bra för att hålla de barnen sysselsatta och ge deras fritid en större mening. Fritidshemmets arbete är otroligt och inget man ska ta för givet.

Det är därför också viktigt att man ständigt arbetar för att förbättrar dom. Fritidshemmen ska finnas där också som stöd och hjälp i barnens identitetsskapande och stärka deras självkänsla och självförtroende, och inte skapa ständiga krockar mellan hemmet och skolan. Därför är det viktigt att de är anpassade även för mångkulturella grupper som kan ha andra slags behov. Självklart är alla barn lika mycket värda, men det går inte alltid att behandla alla barn likadant eftersom alla barn inte är lika. Detta gäller speciellt i en mångkulturell barngrupp där man bör ta hänsyn till allas olika bakgrunder. Därför är det så viktigt att alla pedagoger är medvetna om barnens olikheter och behandlar barnen individuellt utefter deras egna behov.

Att arbeta med mångkulturella barngrupper kan ibland även leda till kulturkrockar. Ett exempel är jämställdhetsfrågan där det kan vara svårt för pedagogerna att både arbeta för jämställdhet och respektera de olika kulturerna barnen har hemma. Det här behöver inte nödvändigtvis handla enbart om föräldrar med annan än svensk bakgrund, men i de fall som det gör det blir det extra svårt att bemöta konflikterna då man inte vill eller får kränka någon på grund av deras kulturella tillhörighet. Det behöver heller inte alltid vara ett problem men när det sker så har pedagogerna inga riktlinjer för hur de ska handskas med sådana situationer.

I den åldern som barnen är i som går på fritids är det viktigt med förebilder och vuxna personer som man kan lita på. Det händer mycket med kroppen och själen och man försöker ständigt skapa sin egen identitet. Det är inte det enklaste och det kan vara en uppgift man jobbar med hela sitt liv. Att då få skolvärlden och hemvärlden att ständigt krocka kan vara rätt jobbigt för de barnen och försvåra identitetsskapandet ännu mer. Det är viktigt att känna att man tillhör något eller någon grupp och att man har en identitet. Krockarna med skolan och hemmet är därför något som man till högsta grad ska försöka undvika, eller att åtminstone göra krockarna så mjuka som möjligt för att

undvika att en konflikt uppstår. Krockar lär oundvikligen ske och det är något man ska vara förberedd på att bemöta och hantera och bör därför inkluderas i styrdokumentet. För att minska gapet mellan skolan och hemmet är det viktigt för alla inblandade, både föräldrar, pedagoger och barn, att ha kunskap om varandras kulturer och bakgrunder. Därför är också en kontinuerlig kontakt med föräldrarna och hemmet så viktig. Språket kan dock bli ett problem för relationen mellan fritidspedagogerna och föräldrarna samt ett besvär för barnen som måste agera tolk. Pedagogerna måste då alltid ta hänsyn till vad de säger till föräldrarna eftersom det först måste gå via barnen. När man arbetar med mångkulturella barngrupper kan detta vara ett ofta förekommande problem. Men det är viktigt att föräldrakontakten även fungerar i de fallen där det svenska språket inte kan användas. Det borde finnas tolkningshjälp vid kommunikationsproblem.

Kulturkrockar bör hanteras så att krockarna blir så lätthanterliga för barnen som möjligt. Det är såklart en oerhört svår uppgift, men väl värd att undersöka och försöka finna konkreta tips och riktlinjer på hur man kan göra. Utifrån intervjuerna till denna uppsats kan noteras att fritidspedagogerna i detta fall skulle uppskatta lite mer konkreta tips och riktlinjer. Även om utredningar inte leder till konkreta riktlinjer, så uppskattas nog viljan att sträva efter att finna konkreta lösningar.

Som det ser ut nu så verkar Sverige bli ett mer och mer mångkulturellt samhälle med första, andra och tredje generationens invandrare. Invandrare med olika kulturella tillhörigheter bildar familj tillsammans, och svenskar och invandrare bildar också familj med varandra. Mångkulturalism är inget som kommer att försvinna, utan tvärtom kommer att växa. Kanske tolerans och förståelse kommer hand i hand i och med att mångkulturalismen sprider sig. I vilket fall måste man sträva efter att anpassa skolväsendet efter hur samhället ser ut, och anpassa styrdokumentet så att de täcker in även mångkulturella barngrupper. Det är viktigt att skolan alltid är anpassad till vad de lär ut till barnen, men det gäller även att skolan är anpassad till hur de lär ut. Världen och samhället ändrar sig och moderniseras och det bör skolan också göras.

5.3 Styrdokument

Med tanke på vikten av fritidshemmens roll i barnens liv, samt det svenska samhället som blir allt mer mångkulturellt är det absolut nödvändigt att även styrdokumentet för skolväsendet följer med i den utvecklingen. Styrdokumentet behöver anpassas så att alla barns olika behov kan

tillfredsställas. Om staten har som strävan att ha ett mångkulturellt och integrerat samhälle måste man arbeta för det på alla institutioner. Man måste vara medveten om de kulturkrockar och missförstånd som kan ske och inkludera det i de olika styrdokumenterna för att ge pedagoger riktlinjer för hur de ska hantera problemen. Som det ser ut nu så finns det situationer i fritidshemmen som inte kan lösas utan att man på något sätt går emot styrdokumentet. Ett tydligt exempel är strävan efter ett jämställt fritidshem, samtidigt som man ska respektera familjens värderingar och kulturella tillhörighet. Två olika riktlinjer i styrdokumentet som ibland kan gå emot varandra och som då kan bli svår för pedagogerna att hantera. I en del situationer handlar det om saker som bryter mot svensk lag, som exemplet med flickorna som berättar att de ska giftas bort vid 12 års ålder. Där är det enklare för fritidspedagogerna att handskas med situationen då lagen är något som måste följas av alla svenska medborgare oavsett kultur. Att giftas vid så ung ålder är inte lagligt i Sverige och det är också något man borde kunna förklara för föräldrarna utan att på något vis agera kränkande. Man förklarar helt enkelt bara vilka lagar det är som gäller i det här landet. Det tar dock inte bort faktumet att det ändå kan vara svårt för ett barn att förstå, men det ger fritidspedagogen trygghet då det är en konkret lag och därmed svart på vitt vad som är tillåtet och vad som inte är det. Det blir svårare att förklara vissa normer och bestämmelser som inte nödvändigtvis innebär ett straff att bryta mot.

5.4 Problematik och lösning

I skolan sker svårhanterliga kulturkrockar som en konsekvens av mångkulturella barngrupper. Det är något som fritidspedagogerna får handskas med utan några konkreta riktlinjer i styrdokumentet. Att skriva in konkreta tips i styrdokument är nog dessutom en väldigt komplicerad uppgift, då varje kulturkrock är unik, och bör därför också hanteras på ett unikt sätt. Alla barn är olika men jämlika, men det betyder inte nödvändigtvis att de ska behandlas exakt likadant. Man ska ta hänsyn till barnens olika kulturella tillhörigheter och bakgrunder, inte minst när man ska lösa kulturkrockar och andra situationer som kan uppstå. En kulturkrock mellan en kurdisk pojke och en turkisk pojke går inte alltid att lösa eller hantera på samma sätt som en kulturkrock mellan en indisk flicka och en somalisk pojke. Därför är kulturkrockar så svåra att hantera, de är olika från gång till gång. Det viktiga är att förstå att det är en oerhört svår uppgift att skriva ner sådana konkreta riktlinjer i skolans styrdokument just eftersom att alla kulturkrockar är unika. Men det kan vara värt att i styrdokumentet nämna de krockar och situationer som man av erfarenhet vet kan uppstå när man arbetar med mångkulturella barngrupper. Även om man inte kan skriva ner en konkret lösning visar

man ändå på att det finns en medvetenhet om de problem och situationer som kan uppstå och att man strävar efter att i framtiden kunna lösa dem.

Det som också är viktigt för att mångkulturalism ska fungera i samhället är en fungerande integrationspolitik. Integration är A och O för att undvika onödiga konflikter. Genom integration lär man känna sina grannar och lär sig förstå deras sätt att se på världen. Det gäller dels integration mellan invandrare och svenskar och dels integration invandrare sinsemellan. Genom att träffas och skapa olika mötesplatser kan man arbeta tillsammans för att fördomar ska bytas ut mot kunskap. Integration är viktigt i samhällets alla olika institutioner, men inte minst i skolväsendet. Där får barn ofta sin första kontakt med människor utanför familjen och möter också barn med olika kulturer och värderingar. Det är där man ska passa på att ta bort de fördomar de kan tänkas ha och ersätta dem med kunskap och förståelse för varandras bakgrunder. För att ens kunna försöka reda ut konflikten behövs det att pedagogerna dels är insatta i barnens olika bakgrunder och dels har kunskap om barnens olika kulturer och traditioner. Med rätt kunskap kan man som sagt slippa många krockar och missförstånd. Det är därför oerhört viktigt att man ser till att pedagoger har den kunskap de behöver för att lösa kulturkrockar, samt ständigt erbjuda dem möjligheten att uppdatera och förbättra sina kunskaper.

6 Avslutande reflektioner

Mångkulturalismen är ett fenomen som väcker starka känslor och som medför både fördelar och nackdelar. Det viktigaste är att diskutera de problem som uppstår för att på bästa sätt bemöta dessa och anpassa oss efter den värld vi lever i, samt att besitta kunskap om olika slags kulturer och krockar som kan ske. Det här gäller såklart också inom skolväsendet och dess styrdokument. Man ska göra så mycket som möjligt för att ta tillvara på mångkulturalismens positiva delar, samtidigt som man ska göra det bästa av de mer svårhanterliga delarna. Genom att träffa andra människor och utbyta erfarenheter kan man undvika fördomar och konflikter. Mötesplatser är lika viktiga för vuxna som för barn, och vad är en bättre mötesplats om inte ett fritidshem? Alla skolor bör ta till vara på mångkulturalismens fördelar till den grad det praktiskt är möjligt så att alla barn får uppleva att det finns fler sätt att se världen på än ens egna sätt. På så vis förebygger man risken att i framtiden skapa klyftor mellan invandrare och svenskar och får ett bättre integrerat samhälle utan fördomar och främlingsfientlighet.

Som det ser ut nu så är inte skolans styrdokument tillräckligt anpassade för mångkulturella barngrupper. Det är svårt för fritidspedagoger att använda sig av styrdokumentet i verkliga situationer när det gäller konflikter som kan uppstå i mångkulturella barngrupper. Kulturkrockar och konflikter nämns inte och lämnar fritidspedagoger utan riktlinjer för hur sådana situationer ska hanteras. Vissa fritidspedagoger finner de här situationerna mindre svårhanterliga än andra fritidspedagoger, men det bör ändå uppmärksammas i styrdokumentet. Det kan såklart vara svårt att ge konkreta riktlinjer då alla situationer är unika, men ett försök till sådana konkreta riktlinjer visar att man är medveten om problemen som kan uppstå och att man strävar efter en lösning. Genom en jämförelse av vad fritidspedagoger tycker med vad styrdokumentet säger kan slutsatsen dras att styrdokumentet inte är fullt anpassade för mångkulturella barngrupper och hantering av kulturkrockar. En anpassning och utveckling är något som skulle uppskattas av fritidspedagogerna för ökad vägledning i deras arbete.

7 Referenser

Litteratur

Ask, Ingvor, I den mångkulturella skolan. I *Den mångkulturella skolan*. Hultinger, Eva-Stina & Wallentin, Christer (red.), 11-22, Studentlitteratur, Lund, 1996

Bexell, Göran (red.), *Värdegemenskap i ett mångkulturellt samhälle: rapport från ett internordiskt symposium i Lund*, Lund Univ. Press, Lund, 1998

Bozarslan, Aycan, *Möte med mångfald: förskolan som arena för integration*, 2. uppl., Liber, Stockholm, 2010

Carlbom, Aje, Mångkulturalismen och den politiska mobiliseringen av islam. I *Bortom stereotyperna?: invandrare och integration i Danmark och Sverige*, Hedetoft, Ulf, Petersson, Bo & Sturfelt, Lina (red.), 26-65, Makadam förlag i samarbete med Centrum för Danmarksstudier vid Lunds universitet, Göteborg, 2006

Friedman, Jonathan, Friedman E., Kajsa. Sverige: Från nationalstat till pluralt samhället. I *Bortom stereotyperna?: invandrare och integration i Danmark och Sverige*, Hedetoft, Ulf, Petersson, Bo & Sturfelt, Lina (red.), 66-92, Makadam förlag i samarbete med Centrum för Danmarksstudier vid Lunds universitet, Göteborg, 2006

Hedetoft, Ulf, Petersson, Bo & Sturfelt, Lina (red.), *Bortom stereotyperna?: invandrare och integration i Danmark och Sverige*, Makadam förlag i samarbete med Centrum för Danmarksstudier vid Lunds universitet, Göteborg, 2006

Hultinger, Eva-Stina & Wallentin, Christer (red.), *Den mångkulturella skolan*, Studentlitteratur, Lund, 1996

Lidskog, Rolf & Deniz, Fuat, *Mångkulturalism: socialt fenomen och politisk utmaning*, 1. uppl., Liber, Malmö, 2009

Nordheden, Inger, Barn från olika kulturer berikar varandra. I *Den mångkulturella skolan*. Hultinger, Eva-Stina & Wallentin, Christer (red.), 54-77, Studentlitteratur, Lund, 1996

Okin, Susan Moller, *Mångkulturalism - kvinnor i kläm?*, Daidalos, Göteborg, 2002

Parekh, Bhikhu, En varierande moralvärld. I *Mångkulturalism - kvinnor i kläm?*, Okin, Susan Moller, 83-90, Daidalos, Göteborg, 2002

Roth, Hans Ingvar, Om mångkulturalismens kritiker. I *Bortom stereotyperna?: invandrare och integration i Danmark och Sverige*, Hedetoft, Ulf, Petersson, Bo & Sturfelt, Lina (red.), 93-108, Makadam förlag i samarbete med Centrum för Danmarksstudier vid Lunds universitet, Göteborg, 2006

Roth, Hans Ingvar, Värdegemenskap i mångkulturella samhällen. I *Värdegemenskap i ett mångkulturellt samhälle: rapport från ett internordiskt symposium i Lund*, Bexell, Göran (red.), 187-201, Lund Univ. Press, Lund, 1998

Sjögren, Annick, Bygga en ny värld utifrån olika referenser. I *Den mångkulturella skolan*. Hultinger, Eva-Stina & Wallentin, Christer (red.), 298-300, Studentlitteratur, Lund, 1996

Sjögren, Annick, Föräldrar på främmande mark. I *Den mångkulturella skolan*. Hultinger, Eva-Stina & Wallentin, Christer (red.), 229-254, Studentlitteratur, Lund, 1996

Strandberg, Max, Mångfalden en guldgruva. I *Den mångkulturella skolan*. Hultinger, Eva-Stina & Wallentin, Christer (red.), 106-127, Studentlitteratur, Lund, 1996

Offentligt tryck

Lgr 11. *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Skolverket

SFS 2010:800. *Skollag*. Utbildningsdepartementet

SFS 1987:230. *Äktenskapsbalk*. Justitiedepartementet

SOU 2007:50, Kommittén för samordning av Mångkulturåret 2006, *Mångfald är framtiden: slutbetänkande*, Fritze, Stockholm, 2007

Skolverkets allmänna råd och rekommendationer från 2007, *Kvalitet i fritidshem*, Skolverket, 2007, Hämtad från skolverkets hemsida. 2012-07-18

Kultur- och fritidsnämnden, Lunds kommun. *Öppen fritidsverksamhet i Lund med sikte på framtiden, Kultur- och fritidsnämndens uppdrag till förvaltning och verksamheter*, Lunds kommun 2005-02-16, uppdaterad 2008-04-08

Internetkällor

Lunds kommun. *Borgarparkens bygglek*. 2012.

<http://www.lund.se/Uppleva--gora/Motesplatser/Fritidsgardar/Fritid-Norr/Borgarparkens-bygglek/> (Hämtad 2012-06-04)

Regeringskansliet. *Integration*. 2012.

<http://www.regeringen.se/sb/d/2279> (Hämtad 2012-06-04)

Regeringskansliet. *Fritidshem*. 2011.

<http://www.regeringen.se/sb/d/11633> (Hämtad 2012-06-12)

Skolverket. *Vad styr fritidshem?*. 2011.

<http://www.skolverket.se/forskola-och-skola/fritidshem/vad-styr-fritidshem-1.4222> (Hämtad 2012-06-11)

Artiklar

Lindstedt, Teresa. Stora skillnader mellan skolorna. *Sydsvenskan*. 2012-05-28.
<http://www.sydsvenskan.se/lund/stora-skillnader-mellan-skolorna> (Hämtad 2012-06-04)

Uppslagsverk

Kultur. Nationalencyklopedin. <http://www.ne.se/enkel/kultur> , Hämtad 2012-06-28.

Mångkulturalism. Nationalencyklopedin. <http://www.ne.se/lang/mångkulturalism> , Hämtad 2012-06-05.

Intervjuer

Klasén, Marie-Louise; Verksamhetsledare Fritid Norr. Intervju 2012-04-16

Petersson, Ingrid; Fritidsledare på Borgarparkens bygglek. Intervju 2012-04-23

Statistik

Lunds stad, *Födelseländer i grupper*, Pub. 2012-12-31

Lunds stad, *Svensk/utländsk bakgrund*, Pub. 2012-12-31

Stiftelsen AF Bostäder, *E – mail*, 2012-07-24